

Toneeltradities komen bij elkaar in Don Carlos, met Fedja van Huêt als de weifelende kroonprins.

door Hans Oranje

Als je de 'Don Carlos' van Friedrich von Schiller uit 1787 integraal zou willen opvoeren, kost dat zeven uur. Zelfs Schillers tijdgenoten vonden dat wel wat te lang van het goede, en in de Duitse theatergeschiedenis is het stuk relatief zelden opgevoerd. Bovendien is de operaversie van Giuseppe Verdi met veel eer gaan strijken.

In de Nederlanden evenwel heeft de toneelversie van 'Don Carlos' een solide bestaan, zeker als je naar de laatste halve eeuw kijkt. Dat heeft ongetwijfeld te maken met de grote sympathie die in het stuk wordt uitgedrukt voor de opstand van de Nederlandse wingewesten tegen de Spaanse overheersing – een sympathie die Schiller een jaar na zijn 'Don Carlos' nog eens historisch onderbouwde in zijn studie over de tachtigjarige oorlog.

Zo heeft 'Don Carlos' op het repertoire gestaan van het Publiektheater (1981), onze zuiderburen van De Tijd (1988) en bij het Ro-theater (1995). Ook het jeugdtheatergezelschap Huis aan de Amstel speelde vorig seizoen een bewerking van het stuk door Roel Adam.

Te beginnen met de try-outs van deze week, is er nu een nieuwe en grootscheepse versie te zien waarin de twee grote Amsterdamse gezelschappen, Toneelgroep Amsterdam en De Theatercompagnie, samen het stuk uitbrengen. Regisseur is Theu Boermans van De Theatercompagnie, wat een goede werkverdeling lijkt: zijn kompaan van Toneelgroep Amsterdam, Ivo van Hove, heeft immers destijds de regie bij De Tijd gedaan.

De bezetting van het stuk is spectaculair te noemen: hier komen verschillende toneeltradities bij elkaar. *Hors concours* is er in de rol van koning Philips II Hans Croiset, de belichaming van ouderwets, degelijk vakmanschap. Naast hem treden de raspaarden aan die Van Hove met ingang van dit seizoen zijn gezelschap wist binnen te loodsen: Hade-wych Minis als Philips' echtgenote Elisabeth van Valois, Fedja van Huêt als zijn zoon Carlos, Chris Nietvelt als die rampzalige Prinses van Eboli, Jacob Derwig als de centrale figuur in de plot van de Markies van Posa.

De meesten van hen hebben zich de laatste jaren gekoesterd in de warmte van Zuidelijk Toneel Hollandia en artistiek leider Johan Simons, die nu naar het theater Gent is ver-

trokken, maar de lijnen met de Sfinx van Amsterdam, de wat academische Van Hove, zijn met name in het geval van Nietvelt duidelijk aanwezig.

De derde inbreng komt van Boermans, wel eens de 'pleger van Roomse kwajongensstreken' genoemd, en Myranda Jongeling, hofdame, Jappe Claes, de hertog van Alva, en Derwig die bij De Theatercompagnie als Hamlet zijn grootste acteursroem beleefde.

Wat denkt Fedja van Huêt over de 'Don Carlos' en zijn titelrol daarin? „De versie die vertaler Tom Kleijn heeft gemaakt, spijt zich toe op het politieke drama. De rol van bijvoorbeeld Eboli als de maitresse van Philips is daardoor gereduceerd. Maar ook zo beslaat het stuk nog een vier uur speeltijd, en daar moet vóór de première nog wat van af. Carlos is zonder meer een van de lastigste rollen die ik ooit heb gespeeld. Het stuk is zó talig, en je moet als acteur proberen die taal 'op de grond te

krijgen': als het ware de hooggestemde verzen van Schiller naar een niveau brengen waarmee je je publiek in het verhaal trekt. Het is een vorm van concretiseren van de talige component, en ik moet zeggen dat Theu Boermans dat kan als geen ander.”

„Het stuk is daardoor zo gecompliceerd, omdat het eigenlijk drie stukken in één zijn. Je hebt het familiedrama: Philips, die de verloofde van zijn zoon, Elisabeth, trouwt nadat zijn eigen gemalin is overleden, en Carlos die met de woede over dat onrecht geen kant op kan aan het

Madrileense hof. Dan is er het politieke drama: Posa, een goede jeugdvriend van Carlos, die graag wil dat Carlos de vertegenwoordiger van de kroon wordt in Brussel in plaats van Alva, omdat juist Carlos de vrijheidsverlangens van de Nederlanden begrijpt en vorm kan geven. En tenslotte is het stuk ook een thriller in die zin dat de spanning, wie als overwinnaar uit alle hofintrigues naar boven zal komen, in belangrijke mate de handeling bepaalt.”

„Het mooie van het stuk vind ik die minirevolutie aan het hof, die als een luchtbel uiteenspat. De rode draad daarin is het idee van rechtvaardigheid, dat in Carlos' wereldbeeld wordt geconcretiseerd als achting voor de medemens. Ook bij Posa trouwens, maar hij offert zijn vriend Carlos op aan het ideaal van de revolutie van de Nederlanden.

Bij Carlos moet je ervoor oppassen dat je een dweper van hem maakt. Je hebt twee Carlussen: aan de ene kant is hij iemand om rekening mee te houden, een 'Realpolitiker' die zijn kansen weegt in het systeem waarin hij zit verstrikt. Aan de andere kant is het de vraag of Carlos werkelijk nog steeds verliefd is op de hem ontstolen Elisabeth: in feite zou de jonge koningin meer bij Posa passen.”

„De jeugdvrienden Carlos en Posa zijn afsplitsingen, kun je zeggen, van de Hamlet-figuur van Shakespeare: Carlos als de weifelaar wiens idealisme strandt op de werkelijke machtsverhoudingen, en Posa wiens 'rechtzetten van de verstuurde tijd' uitmondt in het bloedbad waar hijzelf, Carlos en Elisabeth in ten onder gaan.”

Fedja van Huêt is toneel- én film-acteur. Waar ligt zijn hart?

„Mijn basis is het toneel. In het repetitielokaal ben je als het ware lid van de familie, en daar leer je van. De film is meer een vlucht: even met wat anders bezig zijn. Bij het toneel is er die ene grote ruimte, waarin de taal het moet doen. Ik denk dat 'Don Carlos' een helder verhaal is dat gaat lukken. Maar bij ZT Hollandia heb ik wel dingen afgeleerd: daar viel het laatste bedrijf soms pas op de première op zijn plaats.”

„Toneelspelen betekent vooral al die kleine schakeltjes van het stuk langsgaan, telkens weer. En er is een markant verschil in het werken met Johan Simons of nu bij Theu Boermans: daar maakte je meer met elkaar de voorstelling, nu is de verhouding van regisseur en acteur prominenter.”

„Het is een ongekende luxe nu in de stad te werken waar je ook woont. Als ik met Johan mee was gegaan naar Gent, had ik daar ook moeten gaan wonen. Maar het was

devrijdagGids

nu het moment met iets nieuws te beginnen. En aan het eind van het seizoen speelt Toneelgroep Amsterdam in een coproductie met het NT-theater Gent 'Opening Night'. Daar zie ik erg naar uit."

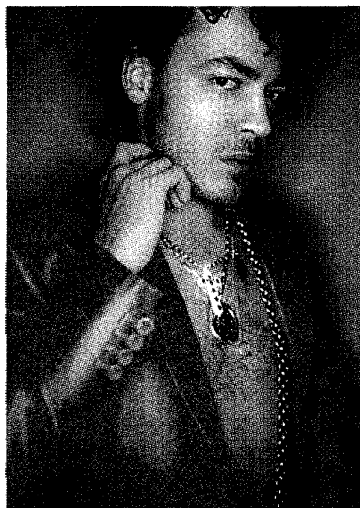
„Zelf regisseren? Ja, Johan had het daar wel eens over. Ik moet nog veel uitzoeken. Ik heb veel geleerd van Johan, en daardoor heb ik ook wel zin het eens te proberen. Als ik het doe, doe ik het bij hem."

Op tournee

Tot en met 1 oktober in de Stadschouwburg in Amsterdam.

Daarna tournee tot 18 december.

www.toneelgroepamsterdam.nl.

Boven: Fedja van Huêt als Don Carlos.

Links: Hadwych Minis (r) als Philips' echtgenote Elisabeth.

FOTO'S CHRIS VAN DEN BURGHT